

VERŠ A PAUZA

PAVEL TROST

„The fundamental feature of verse as opposed to ‚unbound speech‘ lies in the specific division of the linguistic utterance (in the particular method of segmentation).“¹ Toto zjištění Hrabákovo plně platí a není to zjištění triviální. Mluvíme zde o první segmentaci vlastní každému textu a o druhé segmentaci nadbytečné, první je segmentace jazyková a druhá je veršová. Druhá segmentace buď přiléhá k první a přidává jazykovým segmentům nadbytečné vlastnosti veršové; nebo druhá segmentace probíhá vedle první nebo proti ní.

Segmenty druhé segmentace se vyznačují prozodickou strukturou „srovnatelnou“, tj. zčásti stejnou, zčásti odlišnou. Srovnatelnost struktury je předpokladem rytmického prožitku. I pravidelné verše obsahují prvky stejné a odlišné; stejné jsou jen prvky metrické osnovy.

O volných verších se často soudí, že vlastně nejsou verše, protože nemají metrickou osnovu. Ale volné verše se stejně jako pravidelné vyznačují druhou segmentací. Rozdíl je v struktuře segmentů.

K segmentu patří pauza. Pauza je jazykový prostředek používaný v první segmentaci a převzatý do druhé segmentace. V pravidelných verších pauza odděluje uspořádané segmenty; v nich se realizuje metrická osnova. Ve volných verších však struktura segmentů spočívá na pauze: každý segment je dán posloupností části naplněné a části prázdné. Pauza zde vytváří kadenci nebo část kadence všech veršů. Co kadenci předchází, nemá průběžné strukturní rysy. Naplněná část veršů obsahuje proměnlivé figury, takže se v sousedních verších může střídat podobnost a kontrast. První segmentace vedle pauzy užívá zpravidla intonace. Jak známo, volné verše se obvykle přednášejí s výraznou melodickou figurou na konci řádku, kdežto předchozí část se shrnuje do souvislé monotónní linie. Melodická figura patrně jen zvýrazňuje pauzu nebo kadenci. Pravidelné verše se svou výraznou vnitřní strukturou takové zvýraznění nepotřebují.

¹ Josef Hrabák, *The Retrogressive Theory of Verse*, sborník *Teorie verše I* (red. Jíří Levý), Brno 1966, str. 17.

VERS UND PAUSE

„The fundamental feature of verse as opposed to ‚unbound speech‘ lies in the specific division of the linguistic utterance (in the particular method of segmentation).“ Diese Feststellung Hrabáks ist vollkommen richtig und keineswegs trivial. Wir unterscheiden die erste Segmentierung, die jeder sprachlichen Äußerung eignet, und die redundante zweite Segmentierung, die Verse konstituiert.

Die Segmente der zweiten Segmentierung eines Textes oder die Verse eines Gedichtes weisen stets eine „vergleichbare“ prosodische Struktur auf, d. h. ein Teil davon ist gleichartig, der andere ungleichartig.

Die Verbindung des Gleichartigen und des Ungleichartigen ist die Voraussetzung des rhythmischen Erlebens von Versen. Das Gleichartige in regelmässigen Versen sind das invariante Metrum und z. T. die rhythmische Tendenzen. Das Gleichartige in freien Versen ist dagegen die Aufeinanderfolge eines ausgefüllten und eines leeren Zeilenstückes. In freien Versen teilt die Pause nicht nur die einzelnen Zeilen ab, sondern bildet selbst die Kadenz bzw. einen Teil der Kadenz der Verse. Die Pause ist m. a. W. ein Bestandteil der freien Verse. Die Pause ist im allgemeinen mit einer Tonbewegung verknüpft; so wird auch beim Vortrag freier Verse die Zeile gewöhnlich mit einer melodischen Figur abgeschlossen. Die melodische Figur am Zeilenende steht der Monotonie des vorhergehenden Zeilenstückes gegenüber, indem im Zeileninnern die Satzintonation unterdrückt wird, d. h. die erste Segmentierung nicht zum Ausdruck kommt.